

Právo rodičů na výchovu svých dětí (II)

V tomto textu se hovoří o tom, že spolu s rodinou mají také stát a církve závazné povinnosti v oblasti výchovy.

28.11.2017

V předchozím článku se mluvilo o přirozeném základu práva rodičů na výchovu dětí a o všeobecné a nezrušitelné povaze tohoto práva.

Na základě této úvahy lze nepochybně snadno chápat školu

jako pokračovatele formační činnosti, která má probíhat v rodině. Nicméně je třeba zdůraznit, že rodiče nejsou jedinými kompetentními osobami v otázkách týkajících se výchovy: také stát, a církve, mají – z jiných důvodů – v této oblasti závazné povinnosti.

Funkce státu v oblasti výchovy

Důvodů, které opodstatňují zájem veřejné moci o výchovu, je mnoho. Z praktického hlediska to na mezinárodní úrovni dokládá fakt, že se efektivní růst svobody a společensko-ekonomický pokrok společnosti zakládá na potřebě určité kulturní úrovně obyvatelstva, kterou mu má zaručit veřejná moc; komplexní společnost totiž může řádně fungovat pouze tehdy, jsou-li vhodně distribuovány informace a přiměřené vědomosti pro jejich zpracování, a je-li také patřičně chápána ctnost a závazná pravidla,

která umožňují občanské soužití a ovlivňují individuální a kolektivní chování.

Stačí např. vzpomenout na důležitost boje proti analfabetismu za účelem zlepšení sociální spravedlnosti, abychom pochopili, že státu náleží v oblasti podpory a šíření vzdělávání, na něž má každý člověk nezadatelné právo, nezcizitelná moc, funkce a práva.[1]

To opravňuje stát k tomu, aby zřizoval určité úrovně vzdělávání – coby konkrétní požadavek obecného dobra –, jejichž řádným využitím může být spravedlivě podmíněn přístup k určitému akademickému vzdělání či jiným druhům odborné činnosti.

V této souvislosti se může nabízet otázka, zda se kompetence rodičů shodují s kompetencemi státu, zda jsou slučitelné a mohou se navzájem doplňovat. Vždy je třeba se ptát: Jaký

je jejich vzájemný vztah? Jak dalece může stát vydávat zákony, aniž by si tím uzurpoval právo rodičů, a kdy může zasáhnout, aby hájil práva dětí vůči rodičům?

Ve skutečnosti se jedná o otázky, které se netýkají funkce, jež sama o sobě ve věci vzdělávání přísluší státu. Nicméně v rozporu s tím, co by bylo žádoucí, lze pozorovat jistou snahu veřejné moci – projevující se v mnoha zemích přinejmenším od 18. století – čím dál tím víc si pro sebe vyhrazovat výchovnou funkci, přičemž tato snaha někdy dosahuje úrovně téměř naprostého monopolu na školy.

Za tímto zájmem se skrývá záměr rozšířit mezi lidmi jednotnou etiku korespondující s občanskou morálkou, jejíž obsah by byl utvářen všeobecně sdílenými, minimálními etickými principy univerzální platnosti; v nejkrajnějších případech

tento záměr sklouzl takřka do totalitarismu, neboť (stát) se snaží zastoupit občana v jeho odpovědnosti za vlastní úsudek ve věcech morálky a svědomí, a zabraňuje životním projektům nebo stylům, kterým nedalo podnět veřejné mínění jím vytvořené nebo podporované.

Nástrojem sloužícím k prosazování těchto cílů jsou zarputilá obhajoba neutrálního vzdělávání v tzv. veřejných školách, ekonomická izolace nebo udušení vzdělávacích iniciativ vzniklých v rámci občanské společnosti, a – nepřímo – požadavky na akreditaci a programování stanovené státní legislativou s takovou mírou přesnosti a úplnosti, že v praxi vylučují možnost specifikace alternativ sociálního rázu a skutkově vedou k monopolu na výchovu nebo k čistě formální existenci pluralismu ve vzdělávání.

V těchto souvislostech se dá říci, že předpokládaná neutrálnost státních programů je pouze zdánlivá, neboť tyto programy implikují konkrétní ideologický postoj. Na západě bývá navíc takovýto druh iniciativ spojen s úmyslem oklestit lidskou kulturu od jakéhokoliv náboženského pojetí, a se záměrem relativizovat základní mravní dobra, jako je prožívání citů, láska, mateřství, právo na život od okamžiku početí až po přirozenou smrt atd.

V posledních letech byl tento postoj ještě více upevněn tím, že jsou ve školách aplikovány principy náležející spíše do akademického prostředí (např. akademická a názorová svoboda jedince, který se věnuje učitelskému povolání). Svoboda vzdělávání je tak umenšena na domnělou svobodu učitele vyjadřovat své názory a po libosti formovat své žáky na základě povolení, které mu udělil stát.

Na pozadí takového chápání svobody je znát hluboce pesimistický pohled na možnosti člověka, na schopnost rodičů a společnosti jako takové zaručit dětem formaci v ctnostech a v občanské odpovědnosti.

Tyto potíže lze překonat, vezme-li se v úvahu, že škola plní ve vztahu k rodičům zástupnou funkci a „veřejné orgány mají povinnost zaručit rodičovské právo a zajistit konkrétní podmínky k jeho uplatňování“, [2] tj., mají se řídit principem subsidiarity.

Svoboda vzdělávání

Ochrana práva rodičů na vzdělávání dětí ve školách, ať už vzhledem k jeho překračování veřejnou mocí, nebo vzhledem k ideologizujícím požadavkům učitele, bývá zpravidla označována jako *svoboda vzdělávání* či také *svoboda výchovy*. Je to jedno a to samé přirozené právo rodičů, avšak viděno z pohledu vztahu ke státu a jiným výchovným činitelům.

Svoboda vzdělávání je proto lidským právem, jehož subjektem jsou rodiče, kteří mají mít možnost vychovávat své děti podle vlastních preferencí, jež mohou být různého druhu:[3] počínaje otázkami týkajícími se osnov (volba cizích jazyků nebo provozovaných sportů) a konče otázkami metodologickými či pedagogickými (sem spadá např. oddělená výchova a další aspekty spíše disciplinárního rázu).

Pochopitelně do této oblasti patří i náboženská výchova: je normální, když chce rodič vychovávat své dítě ve své vlastní víře, způsobem, který je v souladu s tím, v co věří a co praktikuje. Nejedná se tudíž o konfesijní nebo ideologickou otázku, ale o samotné přirozené právo rodičů.

Zmíněná svoboda zaručuje, že to budou oni, kdo se ujmou výchovy svých dětí, buďto osobně, nebo

výběrem škol či jiných prostředků, jež uznají za vhodné či nezbytné, nebo tím, že založí své vlastní vzdělávací instituce. ***Stát má samozřejmě funkci iniciátorskou, kontrolní a dohlížecí. Proto je nutné, aby existovala rovnost možností pro soukromou iniciativu i aktivitu státu: dohlížet neznamená stavět překážky ani znemožňovat či omezovat svobodu.***[4]

Toto právo se v žádném případě neomezuje pouze na domácí prostředí, jeho vlastním objektem je právě vzdělávání, které splňuje zákonnou povinnost uloženou veřejnými orgány zaručit minimální vzdělání nezletilému dítěti, tzn. po celou dobu, kdy je pod kuratelou rodičů.

V návaznosti na to se svoboda vzdělávání netýká libovolného typu výchovy, ale vztahuje se na výchovné

činnosti, které mají nějaký konkrétní společenský význam, aby výchova nezletilého dítěte měla právní hodnotu. Svoboda vzdělávání proto také znamená uznat, že státní škola není jediná schopná zajistit splnění povinnosti minimálního vzdělání zákonně uloženého veřejnými orgány.

Činnost učitelů v období nezletilosti dítěte nefunguje formou nezávislého předávání vědomostí, ani svobodou výzkumu spadající do akademické oblasti a činnosti; učitelé jednají především jako zmocněnci rodičů, přičemž jim dávají do služeb své profesionální schopnosti, jež mají k tomu, aby s nimi spolupracovali na tom druhu výchovy, který rodiče chtějí svým dětem zajistit.

Činnost učitele na úrovni školy by měla být kvalifikována jako činnost „rodičovská“, nikdy jako činnost ideologická. Svoboda vzdělávání se

bouří proti změně paradigmatu implikujícího náhradu principu, podle něhož škola jedná jako zmocněnec rodičů, jiným principem, který tvrdí, že škola má být ideologicko-administrativním činitelem státní moci.

Povinnost zasahovat do veřejné sféry v otázce výchovy.

Všichni občané, a zvláště rodiče, jednotlivě nebo družení v asociacích, mohou a mají zasahovat do veřejné sféry, je-li ve hře výchova, základní aspekt obecného blaha.

Pro život lidské společnosti jsou zásadní dvě věci: zákony týkající se manželství a zákony o vzdělávání. A právě zde musejí z lásky ke všem lidem děti Boží projevit spolehlivost i odhodlání k dobrému a šlechetnému boji.[\[5\]](#)

Tato spolehlivost a odhodlání, které svrchovaným způsobem přísluší

rodině založené na manželství, se opírá o moc, která je původní – ne udělená státem či společností, ale je předcházející, jelikož má svůj základ v lidské přirozenosti –, a má proto usilovat o to, aby bylo uznáno právo rodičů vychovávat své děti sami, nebo právo touto činností pověřit ty, v něž chtějí vložit svou důvěru, jakožto projev sociální subjektivity rodiny a nezávislosti vůči jiným silám, které by se snažily do zmíněné činnosti zasahovat. Takový postoj vyžaduje po rodičích velkou odpovědnost a iniciativu.

J. A. Araña

C.J. Errázuriz

[1] Srov. Jan Pavel II., Projev k UNESCO, 2 – VI– 1980; Kongregace pro nauku víry, Instrukce *Libertatis conscientia*, č. 92.

[2] Katechismus katolické církve, č. 2229.

[3] Srov. tamtéž.

[4] Svatý Josemaría, Rozhovory s mons. Escrivou de Balaguer, č. 79.

[5] Svatý Josemaría, Výheň, č. 104.

.....

pdf | dokument generován automaticky
z <https://opusdei.org/cs-cz/article/pravo-rodicu-na-vychovu-svych-deti-ii/>
(22.03.2026)